భారతీయాంగ్ల కవులు

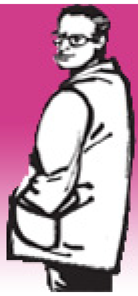

డా.శ్యామల కల్లూరి

జయంత మహాపాత్రా

(1928)

ఇప్పటిదాకా ఈ శీర్షికలో చర్చించిన కవులందరూ 19వ శతాబ్దపు రెండవ భాగంలో జన్మించి స్వాతంత్ర్య సంగ్రామ కాలంలో గాంధీ గారి ఉద్యమాలు ప్రబలంగా వున్నప్పుడు కవితలు రాసినవాళ్ళు. అంటే బ్రిటీషు ప్రభుత్వపు రాజకీయ దౌష్ట్యాన్ని వ్యతిరేకించినా ఆంగ్లభాష ప్రయోజనాన్ని గుర్తించి ఆ - భాషలో సాహిత్యసృష్టి చెయ్యాలని తపన పడిన మొదటి రెండవ తరం కవులు. తర్వాత తరంవాళ్ళు 1925 తర్వాత జన్మించిన కవులు స్వాతంత్ర సంగ్రామం ఉధృతంగా ఉన్నప్పుడు జన్మించి ఉప్పు సత్యాగ్రహం, దండి మార్చి, సహాయనిరాకరణోద్యమం, క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం జరుగుతున్న రోజులలో పెరిగి పెద్దవారైన వాళ్ళు. స్వాతంత్రం వచ్చిన తర్వాతకూడా కవితలల్లిన వాళ్ళూ, ఇంకా రాస్తున్నవాళ్ళు. అరచేతిలో వైకుంఠంలా వస్తుంది వస్తుంది అని వూరించిన స్వాతంత్రం, స్వేచ్ఛ వచ్చాకా ఎల్లా నిరాశలో ముంచి తేల్చయో చూసి, అనుభవించిన వాళ్ళు. డెరోజియో మైకేల్ మధుసూదన్ దత్ లాంటి కవులు ఆద్యులవుతే ఇప్పటిదాకా వచ్చిన కవులు సరోజినీనాయుడు దాకా రెండో తరం కవులు. ఇప్పుడు మనం మూడో తరం కవుల పరిధిలోకి వచ్చినట్టు చెప్పుకోవచ్చును. వీరిలో చాలామంది వృద్ధులైనా ఇంకా సాహిత్యపరంగా ఉత్సాహంగా రాస్తూనేవున్నారు. ఈ తరం వాళ్ళలో మొదట చెప్పుకోవలసిన వారు శ్రీ జయంతమహాపాత్రా.

జయంత మహాపాత్రా 1928లో ఒరిస్సా రాష్ట్రంలోని కటక్ లో జన్మించారు. స్కూలు చదువు స్థానికంగానూ, కాలేజీ చదువు సైన్స్ కాలేజి పాట్నాలోనూ చదివారు. తన జీవితంలో చాలాకాలం ఫిజిక్స్ లెక్చరర్‌గానూ ప్రొఫెసర్‌గానూ పని చేసారు. అల్లా వృత్తిచేత ఫిజిక్స్ అధ్యాపకుడు ప్రవృత్తిచేత కవి అవడం వలన జీవితంలో మధ్య వయస్సు దాటాక కవితలు వ్రాయడం మొదలుపెట్టారు. 2009లో వీరికి భారత ప్రభుత్వం పద్మశ్రీ అవార్డుని ఇచ్చి గౌరవించింది. రాజకీయ పరంగా ఒరిస్సా దేశంలో ఆర్థికంగా వెనకబడిన వర్గానికి చెందటం, వ్యక్తిపరంగా... మతం మార్చుకోవడం అనే రెండు విషయాలు వీరి కవిత్వాన్ని చాలా ప్రభావితం చేసాయి. వీరి కవిత్వంలో క్రిస్టియానిటీని గురించిన వస్తువైవిధ్యం కంటే హిందూ సమాజంలోని అసమానతలగురించిన వేదన ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. గుళ్ళలో గోపురాలలో మతమౌఢ్యాలలో అన్నిటా వీరికి ఒరియా సమాజపు వెనుకబడినతనం కనిపిస్తుంది. తక్కిన భారతీయాంధ్ర కవులలా పబ్లిక్ స్కూలులో చదువుకోలేదు. మహానగరాలలో పెరిగి పెద్దవ్వలేదు. గ్రామీణ ప్రాంతాలలో పంటభూముల నేపధ్యంలో పెరిగారు. తనచుట్టూ ఎక్కడచూసినా దారిద్ర్యం, అనారోగ్యం, ఆకలి, ఆకలిచావులు వీరుచూసిన నిరాశామయ ప్రపంచం. కరువుకాటకాలు, వరదభీభత్సాలు

అప్పటికీ ఇప్పటికీ వీరి జన్మభూమిని పట్టి పీడించే శాపాలైతే, వీటిని గురించి రాయడం తప్ప కవికి వేరొక మార్గంలేదు. జీవితంలో చూడని ప్రేమని కవిత్వంలో చూపించలేక పోవడం వీరి కవిత యొక్క నిజమయితే చదివేవారికీ ఒక నిరాశామయ ప్రపంచం కనిపిస్తుంది తప్ప ఆశా, మానవత్వం పట్లనమ్మకం కనిపించవు అనేది ఒక విమర్శ అని చెప్పవచ్చును.

వీరి కవిత్వంలోకి వస్తే చదువరులకి మనకి గతంపట్ల ఒక నిరాశపూరితమైన దృక్పధం కనిపిస్తుంది. కొన్నిరకాలగతాలుంటాయి. అవి స్వంతంగా కవి జీవితానికి చెందినట్టే స్వదేశపుగతానికి కూడా చెందుతాయి. మూడురకాల గతాలు కనిపిస్తాయి - వీరి కవితల్లో. ఒక గతం గురించిన చరిత్ర పుట్టక ముందునుంచీ వున్నది, జాతి యొక్క ఆధ్యాత్మిక, మానసిక, పౌరాణిక సంస్కృతిలో నిక్షిప్తమై వుంటుంది. తనజాతి పట్టి పీడించే మూఢనమ్మకాలన్నీ ఈ గతంలోంచి వచ్చాయి. రెండోది చారిత్రకంగా తన జాతి ఎదుర్కొన్న యుద్ధాలు, రక్తపాతాలు మొదలైనవి. అశోక చక్రవర్తి సృష్టించిన కళింగయుద్ధం గురించి చరిత్ర మనం చదివితే ఈ యుద్ధం కారణంగానే అశోక చక్రవర్తిలో హృదయ పరివర్తనం జరిగి అతను స్వయంగా బౌద్ధధర్మాన్ని స్వీకరించి ప్రపంచమంతటా శాంతి సందేశాన్ని అందించటానికి పునాదులు వేసిందని అర్థమవుతుంది. కానీ ఈయుద్ధం వలన జరిగిన రక్తపాతంతో ఈనేల తడిసిపోయిందని అనేది కవి దృక్పధం. రాజులో మార్పు వచ్చినా ఈ మార్పు వెనకాల ఎన్నివేల జీవితాలు మట్టిలో కలిసిపోయాయో చరిత్ర చెప్పదు. మూడో రకమైన గతం నిన్నమొన్నటిది. స్వాతంత్రోద్యమం, గాంధీజీ ప్రభోధించిన అహింసా సిద్ధాంతాలు అన్నిటి పట్ల ఈ కవి అసంతృప్తుడైనట్టు తెలుస్తుంది. అయితే గాంధీగారి మరణం తర్వాత గాంధీపట్ల వీరిదృక్పధంలో మార్పు వచ్చింది. స్వాతంత్రానంతరం ఒరిస్సా రాష్ట్ర ఎదుర్కొన్న ఎదుర్కొంటున్న తీవ్రవాద సిద్ధాంతాలు అసలే వెనుకబడిన రాష్ట్రాన్ని ఇంకా వెనక్కి నెట్టాయని వీరి వేదన. పెరుగుతున్న తీవ్రవాద చర్యలు నక్సల్ బారీలో మొదలై బెంగాలు, బీహార్ ఒరిస్సా, ఆంధ్రప్రదేశ్ నేటి ఛట్టీసగఢ్ ప్రాంతాల్ని అల్లకల్లోలం చెయ్యటానికి ముందు మొదట్లో ఈ రాజకీయ అనిశ్చిత పరిస్థితికి కారణమైన ఆర్థిక మాంద్యం ఎన్నో అమాయక జీవితాలు ఎన్ కౌంటర్లలో అంతమవడం ఈ కవికి కలిగించిన వేదన అన్నీ కవిత్వంలో కనిపిస్తాయి. క్లోస్ థ స్కై, టెన్ బై టెన్ , స్వయంవరా అండ్ అదర్ పోయమ్స్, ఎ ఫాదర్స్ అవర్స్, ఆరైన్ ఆఫ్ రైట్స్, వైటింగ్, లైఫ్ సైన్స్, రాండం డిస్సెన్ట్, లై ఆఫ్ డాన్స్ తదితరమైన ఎన్నో కావ్య సంకలనాలని వెలువరించారు. ఎన్నో జాతీయ అంతర్జాతీయ అవార్డులని సన్మానాలనీ అందుకున్నారు. ఆంగ్లంలోనే కాక ఒరియాలోనూ కవితలు రాసారు. ఎంతోమంది ఒరియన్ కవితలని అనువదించారు. చంద్రభాగ అనే సాహిత్య పత్రికని చాలాకాలం నడిపారు. ఆర్థిక వత్తుడుల కారణంగా దీనిని మూసివేయవలసి వచ్చిందని స్వయంగా చెప్పారు.

మహాపాత్రా కవితలు

వరిపొలాల మీద మబ్బులా క్రమ్మిన తెర

ఒక నల్లటి ఆవుతో అప్పుడే పుట్టిన లేగదూడ!
పొడవైన కాళ్ళు కుదురులేని నడకతో,
హైరోడ్డులో వేగంగా దూసుకు వెళ్ళే లారీ,
ఇవన్నీ చెపుతాయి, నేను ఏవో జ్ఞాపకాల వేటలో వున్నానని...
ఏనాడో కాలధర్మంచేసిన మామ్మ
నా చెక్కిళ్ళ మీద కురిపించిన చిరుముద్దులో
నా తల్లి మూసివేసిన యవ్వన తలుపుల బయట
నేను కురిపించిన కన్నీళ్ళ చినుకులో

ఈ రోజు ఈ జ్ఞాపకాల దారం వ్రేలాడుతూ, సగందాకా వస్తుంది!
కానీ నా చేతులు దానిని స్పృశించలేవు!
నేనేదో ఒక తీర్పుకోసం ఎదురుచూస్తున్నానని కాదు.
కాని అప్పుడప్పుడు ఒక ఛాయ ఈ జ్ఞాపకాల మీద
నెమ్మదిగా కదులుతుంది. ఈ ఛాయకి
గతంలేదు, భవిష్యత్తూ లేదు!
ఆ చిన్నతనపు జ్ఞాపకాల పద చిహ్నాలు
మసకమసకగా నిలచివుంటాయి.
ఎంత తేలికైన చిహ్నాలు
లోపలికీ బయటికీ మామిడిచెట్ల గుబుర్లలోనుంచి
గెంతుతూ, ఉడుతల్లా!

పూరీలో ఒక ఉదయం

కాకుల అరుపులు, అంతంలేకుండా!
ఆ పవిత్ర ఇసుకతిన్నెలమీద ఒక కపాలం వంగి వుంది
ఆకలి దిశగా, ఖాళీ దేశంలా!

తెల్లటి వస్త్రాలు ధరించిన వితంతు స్త్రీలు
వాళ్ళ జీవితాల మధ్య వయస్సుని దాటి
ఎదురుచూస్తున్నారు, ఆ గొప్ప దేవాలయంలో
ప్రవేశించటానికి.

వాళ్ళ కఠిననేత్రాలు కన్నార్పకుండా చూస్తూ వుంటాయి
వలలో చిక్కుకున్నట్లు, వ్రేలాడుతూ
ఉషస్సు యొక్క మెరిసే నమ్మకపు దారంలా

ఉదయపు లేతకాంతులు చిట్లి, చిద్రుపలై
ఒకదాని మీద ఒకటి ఆనుకుని పడివున్న గుడ్డి గవ్వల మీద!
పేరుకొన్న ముఖాల సమూహం!

ఉన్నట్టుండి ఒక చితి మంట
పైకెగుస్తుంది, వృద్ధాప్యం పైబడ్డ
మామ్మలా, ఒక ఒంటరి మంట.

ఈ పుణ్యస్థలంలో అంతిమ సంస్కారం ఆమె ఆఖరి కోరిక!
కదిలే ఇసుకతిన్నెలా
మెలికెలు తిరిగే వెలుగు రేఖలా
ఆమె ఆఖరి కోరిక!

ముసుగు

మళ్ళా వేసవి వచ్చింది కాబోలు
సూర్యకాంతి అంతకంతకూ తీవ్రమౌతున్నది.
ధాన్యపు ముఖాలు కఠిన శిలల్లా వున్నాయి.
వాటి పిడికిళ్ళు ఎప్పుడూ మూసుకునే వుంటాయి.
పిల్లల్ని మోసుకుంటూ స్త్రీలు తిరుగుతున్నారు,
విషాద శూన్యమైన కదలికలతో!
నేను నా లక్ష్యంలేని నడకనుంచి తిరిగి వచ్చాను.
నా కిటికీలోంచి బయటికి చూశాను.
ఒక బస్సు నాకళ్ళముందే నిండి
వెనుతిరుగుతోంది. ఒక మనిషి నవ్విన నవ్వు
నన్ను విచలితుణ్ణి చేస్తున్నది.
నా మనస్సునిండా శూన్యం నిండిపోతున్నది.
ఆకలి ప్రతి ఒక్కడికి ఒక ముసుగునిస్తున్నది.
ముసుగునుంచి వాసన, ఒక బంధింపబడిన జంతువులా!

నా కవితలో పంక్తులు

పంజరంలో నాకవిత చూస్తూ వుంటుంది
పై నుంచి బయటికి ఇబ్బందికరంగా, తదేక దీక్షతో!

దాని పూర్వపు వైభవానికి అది ఇప్పుడొక ఛాయ మాత్రమే,
బయటికెల్లా రావాలో తెలియని నాకవిత
మరో చిన్న బిడ్డ ఆకలి ముందు
అడుగు ముందుకు పడక నిలిచిపోతుంది.
నాకవితలోని పంక్తులు బహుకాలం దాకా
కుంటి నడక నడుస్తూనే వుంటాయి.
ఎందుకంటే అవి కొసావోలోని భీభత్సాన్ని చూసిన
బాలిక వేదనాభరిత కేకలముందు నిస్సహాయమైపోయినాయి!
పశ్చిమతీరాన కోపంతో మండిపడే బాలుని
స్మృతిని వదిలించుకోవటానికి సకల ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాయి!
ఈ దేశపు సంవత్సరాల బీదరికపు
భారంతో క్రుంగి పోతున్నాయి.
నా ప్రభుత్వం అదిచేసిన వాగ్దానాలను మరచినప్పుడల్లా
నాకవిత్వపు ఒకపంక్తి విశాలమైన డిల్లీ వీధుల్లోకి లాగబడుతుంది.
ఎవర్నైనా సంతోషపెట్టే వూహ అసలుందా, వుంటే ఎక్కడ వుంది?
ఒక భయంకరమైన చరిత్రచే పీడింపబడుతున్న ప్రజలు
తరాలతరబడి రక్తమోడుతూ బ్రతుకుతున్నారు.
ఈ నాకవిత నిశ్శబ్దంగా నిలబడిన నియతి అనే
చెట్ల మధ్య తిరుగువుంటుందా?
దేనినుంచి అది దూరంగా పరిగెడుతోందో
దానికి తెలియదు.
చేదు అనుభవమొక్కటే ఈ కవితని
సజీవంగా నిలబెడుతుందనుకోవటం తప్పా?

కవితా, నాతల్లీ, బాధ ద్వారా నువ్వు గతం భవిష్యత్తు అనే
అంతరాలని దాటడానికి పడ్డ శ్రమనెలా ఓర్చుకున్నావు?
నా పగిలిన అంతరాత్మచుట్టూ
పరివేష్టించిన ఒక సురక్షా కవచానివి!
ఈ రోజు ఈ కవితలోని ఒక పంక్తి దాని
ఆరోగ్యకరమైన చరణాలని కోల్పోయింది.
ప్రపంచపు అంతరాత్మ అనే పంజరంలో
బంధించబడి రెక్కలు కొట్టుకుంటున్న

పిచ్చుకపిల్లలా నా కవిత
వర్తమానమనే నేలలో క్రుంగిన దయార్ద్ర దృశ్యమిది!
మీ కాళ్ళకి గురి పెట్టి కాల్చరనే వార్తాపత్రికల మాట
శుద్ధ అబద్ధం! వాళ్ళు కవిత్వానికే అధిపతులు!
కానీ మనం భయపడవద్దు!
విచక్షణని మానవ చరిత్ర ఎన్నడూ అంగీకరించలేదు!
సారవంతమైన తడినేల కాంక్రీటుగా మారవచ్చును.
కవితలు వారి పాటల ఉరుములలోకి జొరబడవచ్చును.

కానీ అద్భుతాల నిజాలు కవితల్లోని పదాల
ప్రయోగాల కారణాల్ని వెతుక్కోవు
రక్తానికి తెలియదు దాని ఫలితాలు సరితూగుతాయో,లేదో!

✡✡✡

డా.శ్యామల కల్లూరి
మానవీయ సామాజిక శాస్త్ర విభాగం, ఐ.ఐ.టి న్యూఢిల్లీ